

Анотація

Стоянов М. М. Система правил допустимості доказів у кримінальному провадженні України. – Стаття.

Статтю присвячено дослідженню системи правил допустимості доказів у кримінальному провадженні за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. Умови допустимості доказів класифіковано з використанням формально-юридичного методу наукового пізнання. Обґрунтовано виділення такого компоненту допустимості, як належне дослідження доказів. Вказано на необхідність систематизувати правила допустимості доказів шляхом викладення критеріїв допустимості в одній статті Кримінального процесуального кодексу України.

Ключові слова: доказування, докази, допустимість доказів, критерії допустимості.

Аннотация

Стоянов Н. Н. Система правил допустимости доказательств в уголовном производстве Украины. – Стаття.

Статья посвящена исследованию системы правил допустимости доказательств по новому Уголовному процессуальному кодексу Украины. Условия допустимости доказательств классифицированы с применением формально-юридического метода научного познания. Обосновано выделение такого компонента допустимости, как надлежащее исследование доказательств. Указано на необходимость систематизировать правила допустимости доказательств путем изложения критериев допустимости в одной статье Уголовного процессуального кодекса Украины.

Ключевые слова: доказывание, доказательства, допустимость доказательств, критерии допустимости.

Summary

Stoyanov M. M. System rules the admissibility of evidence in criminal proceedings Ukraine. – Article.

The article is devoted research of the system of rules of admission of proofs on the new Criminal judicial code of Ukraine. The terms of admission of proofs are classified with the use of formal-juridical method of scientific cognition. The selection of such component admission as proper research of proofs is grounded. A necessity to systematize the rules of admission of proofs by exposition of criteria admission in one article of the Criminal judicial code is indicated.

Key words: proving, proofs, admission of proofs, terms of admission.

УДК 343.621(477)

Н. Л. Березовська

УБИВСТВО З МИЛОСЕРДЯ?

Постановка проблеми. Часто аборт за бажанням обґрунтовують милосердям до ненародженої небажаної дитини. Чи так це? Право людини на життя закріплюється в ч. 1 ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966 р.), у ч. 1 ст. 2 Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (1950 р.), у ст. 1 Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари (1983 р.), у ст. 2 Конвенції Співдружності Незалежних Держав про права та основні свободи людини (1995 р.), у ст. 27 Конституції України (1996 р.), у ст. 281 Цивільного кодексу України (2003 р.).

Конституція України проголошує життя особи найвищою соціальною цінністю [1].

Цивільний кодекс України містить окрему ст. 281 під назвою «Право на життя» (зі змінами, внесеними згідно із Законом України № 2135-IV (2135-15) від 02.11.2004 р. – *Н. Б.*):

«1. Фізична особа має невід'ємне право на життя.

2. Фізична особа не може бути позбавлена життя.

Фізична особа має право захищати своє життя та здоров'я, а також життя та здоров'я іншої фізичної особи від протиправних посягань будь-якими засобами, не забороненими законом.

3. Медичні, наукові та інші дослідження можуть провадитися лише щодо повнолітньої дієздатної фізичної особи за її вільною згодою.

Клінічні випробування лікарських засобів проводяться відповідно до закону (ч. 3 ст. 281 доповнено абз. 2 згідно із Законом України № 3323-VI (3323-17) від 12.05.2011 р. – *Н. Б.*)

4. Забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя.

5. Стерилізація може відбуватися лише за бажанням повнолітньої фізичної особи.

Стерилізація недієздатної фізичної особи за наявності медичних показань може бути проведена лише за згодою її опікуна, з додержанням вимог, встановлених законом.

6. Штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, може здійснюватися за бажанням жінки.

У випадках, встановлених законодавством, штучне переривання вагітності може бути проведено при вагітності від дванадцяти до двадцяти двох тижнів.

Перелік обставин, що дозволяють переривання вагітності після дванадцяти тижнів вагітності, встановлюється законодавством (встановлений постановою Кабінету Міністрів України від 15.02.2006 р. № 144-2006-п – *Н. Б.*).

7. Повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством» [2].

У кримінальному праві України злочини проти життя містяться в розділі II Особливої частини [3].

Водночас визначення терміна «життя» законодавець не закріплює ні в диспозиціях статей, ні в можливій примітці до норми.

Це не викликало б заперечення, якби під час кваліфікації діяння не викликало так багато суперечок із приводу того, чи варте життя ненародженої дитини уваги держави.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема захисту життя в кримінальному праві займалися вітчизняні науковці М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.О. Глушков, В.К. Грищук, В.Т. Дзюба, М.Й. Коржанський, В.О. Навроцький, В.І. Осадчий, В.В. Сташис, С.С. Яценко та інші.

Значну увагу розробці цієї проблематики приділяють і російські вчені, зокрема М.К. Аніянц, С.В. Бородін, М.І. Загородніков, А.А. Піонтковський, Е.Ф. Побігайло, М.Д. Шаргородський та інші.

Однак вирішення проблеми захисту права на життя ненародженої дитини ще не знайдено.

Мета статті – розкрити питання захисту життя до його остаточного правильного закріплення в законодавстві з огляду на крайню важливість теми для людського буття.

Виклад основного матеріалу. Християни знають відповідь на питання про захист життя, у тому числі ненародженої дитини. Їх однозначна відповідь є такою: право на життя дано Господом, тому не може самовільно відбиратися іншими особами, навіть найдорожчими (матір'ю та батьком).

Чому ж в Україні, історично християнській державі, право на життя фактично стало зневажатися? Чому вбивають ненароджених дітей, які в майбутньому, можливо, стали б гідними членами суспільства, допомогою в старості своїм близьким? Як це могло статися в державі, де в часи Великої Вітчизняної війни смертність серед новонароджених була нульовою, де притулки для дітей не створювалися, оскільки дітей брали на виховання інші люди, де сиріт поважали й допомагали їм?

Допустимою є позиція Е. Йічинського: якщо буде невизначеність у відповіді, то ми повинні дотримуватися тих суджень, які висловлюються на користь життя. Це один із принципів гуманізму: не забивають у труну тіло, доки не переконуються, що воно мертво; мисливець не стріляє, доки не переконається, що в кущах стоїть олень, а не інший мисливець. Тобто невизначеність повинна вирішуватися на користь життя. Якщо ж ембріон – людина, то ми повинні повною мірою надати йому або їй права людини, у тому числі й право на життя [4].

Життя починається із зачаття, тому й захищати ненароджену особу повинна не лише мати за власним бажанням, а й інші особи, держава.

На практиці застосування норм щодо захисту життя починається з моменту народження. Вважаємо, що відбувається підміна понять «життя» і «народження». І Конституція України, і Кримінальний кодекс України проголосили захист життя особи, а фактично захищається лише та частина життя, яка починається з моменту народження. Цивільне право України захищає матеріальні права дитини, у певних випадках і до її народження. Проте чи можуть матеріальні права бути важливішими за право на життя?

Кримінальний кодекс України в ст. 134 «Незаконне проведення абортів» закріплює кримінальну відповідальність за такі дії:

«1. Проведення абортів особою, яка не має спеціальної медичної освіти, карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Незаконне проведення абортів, якщо воно спричинило тривалий розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої, карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого».

Тобто за ч. 1 ст. 134 Кримінального кодексу України (далі – КК України) злочин є невеликої тяжкості, а за ч. 2 ст. 134 – середньої тяжкості. Максимальне за суворістю покарання за наявності похідних наслідків – п'ять років позбавлення волі. Однак на практиці за саме вбивство ненародженої дитини відповідальність взагалі відсутня, при цьому «гуманно» ставляться до осіб, які проводять незаконні аборти.

Так, згідно з витягом з ухвали судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду України від 06.03.2001 р. слідує, що за незаконне проведення абортів за

сукупністю злочинів Х. визнано винною в тому, що вона як лікар-гінеколог незаконно проводила аборти й неодноразово отримувала за це винагороду від громадян шляхом вимагання та у великих розмірах. За що її засудили до 1 року позбавлення волі та за амністією звільнили від призначеного покарання [5].

У Єдиному державному реєстрі судових рішень у кримінальних справах ст. 134 КК України згадується на 343 сторінках, при цьому на одній сторінці 25 записів. Проте ні мати, ні лікар чи інші особи не несуть відповідальності за вбивство цієї дитини.

Згідно із законодавством не вважається вбивством «штучне переривання вагітності» до 12 тижнів, коли дитина в утробі матері вже смочче пальця, у неї наявне серцебиття; а після цього строку (до 22 тижнів) – «у випадках, встановлених у законі».

Закон України «Про внесення змін до ст. 281 Цивільного кодексу України» від 02.11.2004 р. № 2135-15 при цьому закріпив, що в абз. 2 ч. 5 слова «та соціальних» виключити; в абз. 2 ч. 6 слова «двадцяти восьми» замінити словами «двадцяти двох»; в абз. 3 ч. 6 слова «за медичними та соціальними показаннями» виключити; ч. 7 викласти в такій редакції: «7. Повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством». Цей закон набрав чинності 01.01.2005 р.

Юристи, закріплюючи можливість вбивати ненароджених дітей, примушують ставати вбивцями лікарів, які за своєю суттю повинні захищати життя. Розповсюдженою є точка зору щодо зміни свідомості таких осіб: «Відомо, що вбивство, пролиття крові, страждання жертви викликають у маніяків задоволення, те саме відчують лікарі, які роблять аборти. Як правило, лікаря-гінеколога, який практикує аборти, розглядають як звичайну людину, як звичайного лікаря, тільки такого, який займається гріховним ремеслом. І зовсім забувають про те, що саме це гріхове ремесло призводить до однієї з найстрашніших людських пристрастей – жадоби крові й отримання задоволення від вбивства, які накопичуються як сніжний ком і вимагають нових і нових жертв. Такі лікарі люблять робити аборти. А ось до пологів ставлення в них інше. Є навіть термін «акушерська агресія». На підсвідомому рівні вони сприймають кожну породіллю як потенційну клієнтку свого абортарію, яка, замість того щоб принести задоволення, не пішла на аборт, а народила дитину» [6].

Уже не має сумнівів, що дитина, яку вбивають до народження, є живою, відчуває страх перед смертю, намагається врятуватися [7]. Соціальна й медична сторона проблеми неодноразово висвітлювалися [8; 9; 10]. Неодноразово зазначалися негативні наслідки абортів, або, як зараз висловлюються, «переривання вагітності». Так, наприклад, наводиться така невтішна статистика, переважно в Росії: «Кожного дня під час протизаконних абортів, які виконуються в країнах, де вони заборонені, гинуть понад 200 жінок, а за рік, таким чином, вмирає 70 тисяч людей у світі. Щорічно в Росії відбувається 2,5 мільйони офіційних абортів. Лише одна з трьох вагітностей у Росії зберігається. Дві штучно перериваються. Кожна третя жінка до 24 років і 8 із 10 жінок до 44 років хоча б раз зробили аборт. Через аборт

ти та захворювання, що передаються статевим шляхом, 17% сімейних пар у Росії не можуть мати дітей. 25–30% материнської смертності та 20–25% перинатальної (загибелі дітей із 28 тижнів вагітності до 7 днів після народження) – наслідки зроблених раніше абортів. У 2005 р. в Росії було зроблено 1 611 тис. абортів. У середині 1990-х рр. на одну народжену дитину припадало 2 аборти, тепер же кількість абортів майже зрівнялася з кількістю народжень, тобто мами вбивають стільки ж дітей, скільки народжують» [11].

На сайті акушерства й гінекології зазначається: «Аборт – це переривання вагітності на будь-якому її строку<...>. Аборт – це видалення вже зародка, який утворився. Тобто це завжди вбивство живої істоти, незалежно від термінів (до затримки, після <...>), способів (медикаментозний, інструментальний, вакуум <...>) і розмірів зародка (міні чи не міні)» [12; 13].

До Постанови Кабінету Міністрів України від 15.02.2006 р. № 144 діяла Постанова Кабінету Міністрів України від 12.11.1993 р. № 926, згідно з якою строки штучного переривання вагітності були до 28 тижнів, а показників, які тоді називалися «медичні та соціальні», було трохи більше. Що стосується медичних, то чомусь (не володіючи спеціальними знаннями, важко претендувати на достовірність висновку щодо переліку медичних показників) змінилася також їх назва в деяких випадках, наприклад, раніше вживалося поняття «новоутворення», а зараз – «злоякісні новоутворення».

До соціальних показань, за наявності яких могло проводитися штучне переривання вагітності від 12 до 28 тижнів, належали такі:

- наявність трьох і більше дітей;
- розлучення під час вагітності;
- смерть чоловіка під час вагітності;
- вагітність внаслідок зґвалтування;
- перебування жінки або її чоловіка в місцях позбавлення волі;
- позбавлення жінки батьківських прав;
- наявність у жінки дитини-інваліда;
- тяжке захворювання або травма чоловіка, що зумовили його інвалідність під час вагітності дружини [14].

Порівнюючи вказані постанови, ми можемо дійти висновку, що хоч окремо й не наведено соціальні показники, вони є. Напевно, до них можемо віднести такі: народження дітей із підтвердженим діагнозом спадкових захворювань та гетерозиготне носійство подружжям мутантних генів, що зумовлюють спадкові захворювання (як виправдання – пренатальне підтвердження діагнозу в плоді із застосуванням інвазивних досліджень); вагітність внаслідок зґвалтування. До них знову додано вікові показники. Так, показаннями до штучного переривання вагітності, згідно з чинною постановою Кабінету Міністрів України, є вік (до 15 та після 45 років). Раніше в графі «Фізіологічний та інший стан» зазначалося про стан фізичної незрілості організму жінки – до 18 років (це при тому, що до набрання чинності Цивільним кодексом України шлюбний вік для жінки був 17 років без його зниження), стан загасання функції репродуктивної системи жінки – 45 років; стан після оперативного втручання, пов'язаного з видаленням життєво важливого органа.

Однак знову зводиться не до захисту життя ненародженої дитини, яка, як вважаємо, не може бути позбавленою права на життя відповідно до закріплення в ст. 281 Цивільному кодексі України. Навіть незважаючи на те, що ніхто у світі й серед чужих або рідних не захищає її право. Як же розуміти абз. 2 ч. 3 ст. 281 Цивільного кодексу України? Можливо, згідно з чинним законодавством тоді слід було б додати «крім ненароджених дітей, які не можуть захищатися»?

Вважаємо, що виправити ситуацію, яка склалася, можна декількома альтернативними шляхами: 1) закріпивши поняття «життя» в примітці до ст. 115 КК України; 2) роз'яснити значення терміна «життя» в постанові Пленуму Верховного Суду України.

Вносити зміни до КК України не буде потреби, оскільки «спричинення смерті іншій особі» поглинає також випадки вбивства ненародженої дитини.

Під час кваліфікації тяжких тілесних ушкоджень за ознакою «переривання вагітності» дії винної особи слід додатково кваліфікувати як вбивство.

Під час незаконного проведення абортів також повинна йти додаткова кваліфікація дій винних за вбивство маленької особи.

Висновки. Отже, кримінальне право, яке покликане захищати найбільш важливі суспільні відносини, не може «залишатися осторонь» найбільш цінних суспільних відносин – щодо захисту життя. Життя будь-якої особи повинне захищатися законом. Недопустимо говорити про правову державу там, де вчиняються вбивства за законним дозволом держави.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
3. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
4. Йичинский Э. Материализм о начале жизни / Э. Йичинский [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.noabort.net/materialism1>.
5. Витяг з ухвали судової колегії в кримінальних справах Верховного Суду України від 06.03.2001 р. № 0060700-01 // Вісник Верховного Суду України. – 2001. – № 3.
6. Открывая истину об абортах, освобождаем от заблуждений об абортах [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://pravdaobaborte.blogspot.com>.
7. Безмолвный крик [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://theme.orthodoxy.ru/abort/patanson.html>.
8. Аборт – вся правда : в 9 ч. // Специальный корреспондент. – 1983–2009. – Ч. 1 : Пусть он увидит Солнце. – 1998 ; Аборт – вся правда : в 9 ч. // Специальный корреспондент. – 1983–2009. – Ч. 2 : Аборт: медицинские и социальные аспекты. – 2004 ; Аборт – вся правда : в 9 ч. // Специальный корреспондент. – 1983–2009. – Ч. 3 : Не убий! Нерожденные хотят жить! – 1995 ; Аборт – вся правда : в 9 ч. // Специальный корреспондент. – 1983–2009. – Ч. 4 : Тяжелая правда. – 2007 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.youtube.com/watch?v=0AcSywnuefk>.
9. Аборт – вся правда : в 9 ч. // Специальный корреспондент. – 1983–2009. – Ч. 5 : Русский крест. – 2006 ; Аборт – вся правда : в 9 ч. // Специальный корреспондент. – 1983–2009. – Ч. 6 : Русский крест (фильмы Г. Царевой и Е. Козенковой). – 2006 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.youtube.com/watch?v=ZxHiSXlqxkg>.
10. Аборт – вся правда : в 9 ч. // Специальный корреспондент. – 1983–2009. – Ч. 7 : Рожать или не рожать. – 2005 ; Аборт – вся правда : в 9 ч. // Специальный корреспондент. – 1983–2009. – Ч. 8 : Ролики против абортов. – 2001–2009 ; Аборт – вся правда : в 9 ч. // Специальный корреспондент. – 1983–2009. – Ч. 9 : Аборты. – 2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rutor.org/torrent/25514/abor>.

11. Аборт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vpologenii.com/abort>.
12. Акушерство и гинекология. Правда об абортах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rusmg.ru/fordoctor/akig/abort.shtml>.
13. Малярская Мария Михайловна // Библиотека доктора Соколова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.med2000.ru/malarsk.htm>.
14. Про порядок штучного переривання вагітності від 12 до 28 тижнів : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.11.1993 р. № 926 // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/926-93-%D0%BF>.

Анотація

Березовська Н. Л. Убивство з милосердя? – Стаття.

У статті аналізується законодавство України, наводяться погляди на проблему вбивства ненароджених дітей за бажанням матері, пропонуються шляхи захисту життя з моменту зачаття.

Ключові слова: життя, аборт, момент початку життя, момент народження.

Аннотация

Березовская Н. Л. Убийство из милосердия? – Статья.

В статье анализируется законодательство Украины, подаются взгляды на проблему убийства нерожденных детей по желанию матери, предлагаются пути защиты жизни с момента зачатия.

Ключевые слова: жизнь, аборт, момент начала жизни, момент рождения.

Summary

Berezovska N. L. Killing with kindness? – Article.

This article analyzes the legislation of Ukraine, represented looks at the problem killing unborn children at the request of the mother, the ways of protecting life from the moment of conception.

Key words: life, abortion, beginning of life at birth.

УДК 343.141/143

І. Г. Івасюк

ЗНАЧЕННЯ ПОХІДНИХ ДОКАЗІВ ДЛЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Постановка проблеми. Серед основоположних категорій кримінального процесу теорія доказів посідає одне із центральних місць. З метою вироблення єдиного підходу до розуміння змісту доказів у кримінальному процесуальному законодавстві України передбачено легальну дефініцію цього поняття та закріплено перелік його джерел (ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України) [1]. А в теорії доказів із метою належної систематизації фактичні дані можна класифікувати за певними ознаками, їм об'єктивно властивими. Це передбачає їх поділ на окремі групи, що мають відносну самостійність. Однією із загальноприйнятих традиційних груп класифікації доказів у кримінальному процесі є їх поділ на первинні та похідні. З одного боку, необхідність такої класифікації сумнівів не викликає. З іншого боку, значення похідних доказів у процесі кримінально-процесуального доказування фактично не було об'єктом наукового вивчення в сучасних умовах розвитку кримінального судочинства загалом та теорії доказів зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сутності похідних доказів у вітчизняному кримінальному процесі можна зустріти в роботах В.П. Бож'єва,